

Innspill til ny kongeørnforvaltning og Rovviltforskriftens § 12

Av Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Avslaget på felling av kongeørn fra Miljødirektoratet fra august i år synliggjør behovet for en effektiv forvaltning av kongeørn i forhold til skadene den volder beitedyr og beitenæring, jf. Stortingets rovviltforlik og gjennomføring av den todelte målsettingen.

Innledning

Kongeørn kan lokalt være en betydelig skadevolder for beitedyr. Skadeprosentene er store, og i enkelte områder er tapstallene opp mot 20-25 prosent på lam. I denne situasjonen er det behov for en effektiv forvaltning og en skadefellingsorganisasjon som fungerer.

NINAs Mini-Rapport 536 ”Kongeørnas predasjonsadferd på beitedyr og mulige forebyggende tiltak” anslår kongeørnas suksessfrekvens under jakt til å være et sted mellom 5 og 30 prosent. Dette indikerer at svært mange beitedyr utsettes for angrep uten at de blir direkte skadet eller drept i angrepet. Mulige konsekvenser er derimot at lam kommer vekk fra søya, de mister morsmelk og sykdomsfrekvensen øker som et indirekte resultat av angrepene.

Feltobservasjoner bekrefter de indirekte angrepene ved funn av at døde lam i søkk, ved foten av skrenter, i fjellsprekker og vann. Bildet som beskrives er svært sammenfallene med jaktteknikker beskrevet i rapporten.

Kongeørn – havørn

Det observeres ofte kongeørn på ferske, nylig drepte byttedyr. Kort tid senere gjøres observasjoner av unge havørner på samme bytte. Inntrykket er at havørn tidvis jager vekk kongeørn og overtar byttet. Erfarne beitebrukere og gjetere i enkelte kystnære områder beskriver dette som en prosess hvor kongeørn dreper, mens havørn deretter jager vekk kongeørn og fortærer byttet. Det er derfor vanlig at oppspiste kadaver kan ha klassiske kongeørnindikasjoner, men likevel fins fjær og avføring fra havørn på plassen. Funnstedene for kadaver har fellestrekk med terrengbeskrivelsen i rapporten.

Forholdet mellom kongeørn og havørn bør undersøkes og utredes nærmere, etter som begge artene er tallrike og opptre i overlappende biotoper. Observasjoner tyder også på at havørn, i likhet med kongeørn, kan aktivt jakte lam. I motsetning til kongeørn, bruker havørn en skremmeteknikk slik at lammene faller utenfor skrenter eller løper i vannet. Det observerte hendelsesforløpet indikerer hvorfor en del lam som blir funnet er alvorlig skadet eller nylig omkommet, uten at det registreres drapsmerker.

Bestandsforhold

I NINAs rapport 1158 ”Estimering av antall hekkende par kongeørn basert på kjent forekomst i Norge for perioden 2010-2014” anslås Norges kongeørnbestand til å bestå av ca 1260 revir, hvorav ca 963 av dem er i bruk. Dette innebærer at 75-80 prosent av revirene er i bruk.

Den høye graden av revir i bruk fører antagelig til at ungfugler fra områder med høy revirtetthet får problemer med å finne ledige revir. Ungfugl som har lært jaktteknikk i sitt oppvekstområde, antas å oppholde seg der det første leveåret ved høy tilgang på byttedyr. I tillegg ser det ut til at ungfugler fra andre områder tiltrekkes av flokker med yngre kongeørn. Sammen utgjør de en betydelig trussel for beitedyrene. I kjønnsmoden alder trekker de antagelig ut, men de vil bruke mye tid på å finne ledige revir.

Ungfuglflokkene representerer en betydelig skadetrussel. En revisjon av forskriftene bør derfor inneholde bestandsregulerende tiltak for kongeørn.

Indikatorsystem

Når er utfordringene så store at kongeørnbestanden må reguleres? Utvikling av et indikatorsystem virker nødvendig for å kunne måle bestanden og trusselen den utgjør for beitedyr.

Fra forsøksområdet på Rissa i perioden før radiomerkingen ble det årlig gjenfunnet og konstatert kongeørnskader på ca. 2-5 lam av ca. 700-800 lam sluppet på beite. I prosjektperioden ligger tapet i underkant av 25 prosent, og de aller fleste lam gjenfinnes på en eller annen måte. Av de ca. 200 som er omkommet, har omtrent 1/3 av disse direkte skader fra kongeørn. De øvrige er omkommet av ulike årsaker, men indirekte kongeørnskader indikeres på de aller fleste.

Mange lam er funnet i fjellsprekker, ved foten av skrenter, i små fordypninger i terrenget, i kantvegetasjon mot myr eller i vann. Av de lammene som er sendt til obduksjon er påfallende mange funnet uten morsmelk i tarmen. Manglende morsmelk bør settes i sammenheng med påvisning av sykdomssymptomer som er svakere enn på dødelig nivå. I tillegg er mange lam rett og slett borte, ettersom de spises opp eller fraktes vekk av ørna.

Spesialister på lam

Lirype er et viktig, naturlig byttedyr for kongeørn. Tettheten av rype burde derfor normalt bli påvirket av jakttrykket fra kongeørn. Rypebestanden på Rissa er god, og bestandsvariasjonen ser ut til å ha sammenheng med avskytingen i det enkelte jaktterreng. Lammetapene er imidlertid ganske jevnt fordelt i forsøksfeltet. Dette kan indikere at noen kongeørner spesialisere seg på lam framfor de naturlige byttedyrene i beitesesongen.

Indikatorer

Ettersom gjenfinningsgraden etter kongeørnskader er vesentlig lavere enn for andre erstatningspliktige rovviltarter, bør dokumentasjonskravet suppleres og i tillegg vektlegge andre indikatorer.

Under listes observasjoner fra prosjektet i Rissa som er relevante og av interesse:

- Lam som oppholder seg alene og derfor er uten tilgang på morsmelk
- Lam som har byttet søye i større omfang (adoptivfrekvens)
- Observasjoner av ørn som flokker seg over sauer og lam
- Gjenfunn av døde dyr

Forslag til endringer

Rovviltnemndene foreslås som besluttende myndighet for bestandsreduksjon i særlig belastede områder. Før bestandsreduksjon finner sted skal området ha en fast bestand av kongeørn og de fleste revir være i bruk. Dersom ungfugl av kongeørn observeres i flokk i områder hvor det erfaringsmessig blir skader, kan rovviltnemnda vedta at det skal gjennomføres felling som bestandsregulerende tiltak mot flokken av kongeørn. I reirperioden skal fellingsforsøk kun rettes mot fugler i ungfugldrakt. Etter reirperioden kan også voksne fugler felles.

Kommentarer etter Rapport –M470 Forvaltning av kongeørn i Norge

I rapporten side 30 "Om Myndighetsnivå", reises det spørsmål om å tillegge de regionale rovviltnemndene en større rolle. Ettersom kongeørn representerer en stor utfordring for næringen samtidig som det er et høyt konfliktnivå rundt forvaltningen, bør det være naturlig at rovviltnemnda får en sentral rolle i forvaltningen. I dagens system forvaltes kongeørn i hovedsak administrativt gjennom Fylkesmannen og Miljødirektoratet.

I rapporten side 32 "Fellingsregimer", drøftes det å endre rammene for dagens praksis i forhold til felling av skadevoldende individ. Direktoratet antyder å lempe på kravene til skadevoldende individ eller sette dem til side.

I praksis åpner de for en betinget lokal bestandsreduksjon. Settes punktene i sammenheng bør rovviltnemndene få en sentral rolle i å vurdere om tap er tilfeldig eller om omfanget er så stort at det er et problem for beitenæringens eksistens. Endring av dagens regler vil antagelig møte motstand fra enkelte grupper. Det er derfor behov for et betydelig arbeid som bør rettes mot departement. Det må skapes forståelse for nødvendige endringer. Det er også behov for aksept for endringene, slik at Miljødirektoratets antydninger er overførbare til praktisk regelverk og eventuelle endring av rovviltforskriften.